

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีศิลปวิจารณ์ตามแนวคิดทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์ ที่ส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษาช่วงอายุ 7-9 ปี

การดำเนินการวิจัย มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษากรอบแนวคิดของรูปแบบการสอนศิลปะศึกษา และแนวคิดทฤษฎีการวิจารณ์ของยีน เอ มิทเลอร์
2. การกำหนดกลุ่มประชากร
3. การสร้างรูปแบบการสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีการวิจารณ์ตามแนวคิดทฤษฎี ยีน เอ มิทเลอร์ และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การสรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษากรอบแนวคิดของรูปแบบการสอนศิลปศึกษา และแนวคิดทฤษฎีการวิจารณ์ของยีน เอ มิทเลอร์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอนศิลปศึกษา ทฤษฎีศิลปวิจารณ์ การรับรู้ทางศิลปะ และพัฒนาการทางด้านศิลปะในเด็กช่วงอายุ 7- 9 ปี จากแหล่งข้อมูลต่าง ดังนี้ ๗

- 1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบการสอน เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดองค์ประกอบ และแนวทางในการพัฒนารูปแบบ การสอน
- 1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับ ทฤษฎีการวิจารณ์ ทฤษฎีการวิจารณ์ของ ยีน เอ มิทเลอร์ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบการสอน
- 1.3 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านศิลปะ พัฒนาการทางด้านศิลปะในเด็กช่วงอายุ 7 -9 ปี ที่จะนำมาใช้ในการกำหนดองค์ประกอบ และแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสอน
- 1.4 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการสอนศิลปะ ในช่วงชั้นที่ 1 ตามหลักสูตร พ.ศ. 2544 วิธีการจัดการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้ และการประเมินผล

ในการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ ใช้การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาศึกษาวิเคราะห์ และสรุปสาระสำคัญของข้อมูล

ในการสอนศิลปศึกษาระดับชั้นประถม วิเคราะห์ หลักสูตร สาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มทัศนศิลป์ กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อนำมากำหนดองค์ประกอบรูปแบบการสอนศิลปศึกษา

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติดังนี้

1. นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา 5 ท่าน (ดูรายนามในภาคผนวก) โดยใช้เกณฑ์พิจารณา คือ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ทางด้านศิลปศึกษา มีประสบการณ์การสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา และมีผลงานวิชาการเป็นที่ยอมรับ
2. นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวิจารณ์ 4 ท่าน (ดูรายนามในภาคผนวก)

โดยใช้เกณฑ์พิจารณา คือ มีประสบการณ์ในการสอนศิลปะวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์ ในระดับชั้นต่าง ๆ

3. นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการรับรู้เด็ก 6 ท่าน (ดูรายนามในภาคผนวก) โดยใช้เกณฑ์พิจารณา คือ มีประสบการณ์การสอนวิชาศิลปะ ให้แก่เด็กไม่ต่ำกว่า 10 ปี และมีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการรับรู้ด้านการมองเห็น และสายตา

3. การสร้างรูปแบบการสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีการวิจารณ์ตามแนวทฤษฎี ยีน เอ มิทเลอร์ และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีการวิจารณ์ตามทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์ เป็นรูปแบบการสอนศิลปะศึกษาที่นำ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านศิลปะ และการรับรู้ทางด้านศิลปะในเด็กช่วงอายุ 7-9 ปี กับ ทฤษฎีศิลปะวิจารณ์ของยีน เอ มิทเลอร์ มาเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีการวิจารณ์ตามทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์ ที่ส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะในนักเรียนช่วงอายุ 7 -9 ปี

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในการสร้างรูปแบบการสอนศิลปะศึกษา ดังนี้

1. สร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนาสร้างรูปแบบการสอนศิลปะศึกษา โดยวิธีการวิจารณ์ตามทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์ จากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการต่าง ๆ นำข้อมูลสาระสำคัญได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั้งในด้านทฤษฎีและแนวคิดมาพิจารณา

2. กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอน ซึ่งประกอบไปด้วย ทฤษฎี/แนวคิดพื้นฐาน หลักการ จุดมุ่งหมาย การนำรูปแบบไปใช้ ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบ รวมทั้งเขียนอธิบายรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ จัดเรียงเรียงลำดับองค์ประกอบ เพื่อจัดเป็นรูปแบบการสอนฉบับร่าง และได้นำไปตรวจสอบคุณภาพโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ ดังมีรูปแบบดังนี้

รูปแบบการสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีศิลปะวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์

รูปแบบการสอนศิลปะศึกษาโดยวิธีศิลปะวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของ ยีน เอ มิทเลอร์ เพื่อส่งเสริมการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนประถมศึกษาช่วงอายุ 7 – 9 ปี คือ นวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้มีทักษะการใช้สายตาในการมองการสังเกตและการรับรู้ทางศิลปะที่ดีขึ้น มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ การวิจารณ์ 4 ชั้น ได้แก่ การพรรณนาหรือบรรยาย การวิเคราะห์ การตีความ และการตัดสิน การ

จัดทำโครงสร้างของรูปแบบโดยคำนึงถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา และ แนวความคิดหลักในการเรียนรู้ศิลปะ 4 แกนสำคัญ คือ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียภาพ ประวัติศาสตร์ศิลปะ และศิลปะปฏิบัติ โดยเรียนรู้และบูรณาการผสมผสานกัน มุ่งองค์ประกอบ ที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการสอน 6 ประการ คือ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ขั้นตอนของศิลปวิจารณ์ สื่อ/ภาพเพื่อการวิจารณ์ และการประเมินผล

- 1) **จุดประสงค์การเรียนรู้** ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ มีเจตคติ มีค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการรับรู้ทางสายตา และการสังเกต เป็นหลัก ซึ่งการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการนำรูปแบบการสอนศิลปศึกษาฯ นี้ไปใช้จะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะ พัฒนาการของผู้เรียนในช่วงวัยนั้น ๆ
- 2) **เนื้อหาสาระการเรียนรู้** เป็นสิ่งที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ ในรูปแบบการสอนนี้เน้นเนื้อหาสาระทางด้านทัศนศิลป์เกี่ยวกับเรื่อง ทัศนธาตุ การจัดองค์ประกอบ คุณค่าเชิงสุนทรียะ เทคนิควิธีการ การกำหนดเนื้อหาสาระในรูปแบบการสอนศิลปศึกษานี้ จะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะ พัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนในการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้
- 3) **กระบวนการเรียนรู้** คือการนำเสนอเนื้อหา เนื้อหาที่ถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการสอนนี้เน้นกระบวนการรับรู้ ผึกการสังเกต ทักษะการคิด และการแสดงออก ในรูปแบบการโดยมีการสนทนาถาม-ตอบ ในกระบวนการศิลปวิจารณ์ 4 ขั้นตอน ของมิทเลอร์ และการลงมือปฏิบัติงานศิลปะที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ และจุดประสงค์การเรียนรู้
- 4) **ขั้นตอนของศิลปวิจารณ์**

เป็นการนำขั้นตอนในการปฏิบัติการวิจารณ์ผลงานศิลปะเป็น 4 ขั้นตอนของ ยีน เอ มิทเลอร์ (Mittler, 1993) คือ

4.1) **การพรรณนา (Description)** เป็นการพิจารณาคคุณค่าทางเรื่องราว โดยเป็นขั้นตอนในการกล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของเรื่องราวหรือเนื้อหาสาระที่ปรากฏให้เห็นในผลงานศิลปะ เพื่อที่จะบ่งบอกให้รู้ว่าสิ่งที่เห็นนั้นเป็นอะไรหรือมีเรื่องราวอย่างไรและเป็นการกล่าวถึงรายละเอียดของมูลฐานศิลปะ (elements of art) เช่น เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว รูปร่าง รูปทรง และบริเวณว่าง โดยพิจารณาว่าสิ่งเหล่านี้ประกอบกันอยู่อย่างไร กล่าวคือ เป็นการพรรณนาคคุณค่าทางเรื่องราว และมูลฐานศิลปะ ทั้งนี้เพื่อตอบปัญหามีอะไรที่ปรากฏในผลงานศิลปะ

4.2) **การวิเคราะห์ (Analysis)** เป็นการพิจารณาคคุณค่าทางการออกแบบ (design qualities) เป็นขั้นตอนการอธิบายหลักในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ด้วยการชี้แผนภูมิการออกแบบ (design

chart) ดูตารางออกแบบ(ภาคผนวก) โดยรายการในแนวตั้งของตาราง คือมูลฐานศิลปะ (element of art) และรายการในแนวนอน คือ หลักการศิลปะ (principles of art) ในขั้นตอนผู้ดำเนินการวิเคราะห์ จะต้องพิจารณาว่าศิลปินได้นำเอามูลฐานศิลปะอย่างไร (ผู้วิจารณ์กล่าวไว้ขั้นตอนพรรณนา) มาผสมผสานเป็นโครงสร้างภายใต้หลักการศิลปะอย่างไร โดยการบันทึกเครื่องหมายลงในแผนภูมิการออกแบบ หรือกล่าวสรุปอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างมูลฐานศิลปะกับหลักการศิลปะ ที่ศิลปินได้นำมาจัดวางกันขึ้นให้มีความเป็นเอกภาพ เพื่ออธิบายว่างผลงานศิลปกรรมนั้น ๆ ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร (ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เรียน ในการใช้ภาษา และการเจาะรายละเอียดมากน้อยขนาดไหน)

4.3) *การตีความ (Interpretation)* เป็นการพิจารณาคุณค่าทางการแสดงออก (expressive qualities) โดยเป็นขั้นตอนการค้นหาคำความหมายจากสิ่งต่าง ๆ ภายในผลงานโดยพิจารณาว่าผลงานศิลปกรรมนั้น ๆ ได้มุ่งสะท้อนให้เกิดผลต่ออารมณ์ความรู้สึก หรือความคิดต่าง ๆ ในการสื่อสารต่อผู้ชมงานศิลปกรรมนั้น ๆ อย่างไร

4.4) *การตัดสิน (Judgment)* เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการวิจารณ์อันเป็นความพยายามเพื่อตอบข้อคำถามว่า ผลงานศิลปกรรมนั้น ๆ ประสบความสำเร็จหรือไม่ ดีหรือไม่ดีอย่างไร ทั้งนี้จะต้องวินิจฉัยเพื่อตัดสินผล ตามแนวทฤษฎีศิลปะ (Theories of art) ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ (criteria) ในการบ่งชี้ความสำเร็จในคุณค่าเชิงสุนทรียภาพของผลงานศิลปกรรม

- 5) *สื่อ/ภาพเพื่อการวิจารณ์* เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการจัดรูปแบบการสอนศิลปศึกษา เพราะกระบวนการสอนที่สำคัญ คือ การวิจารณ์ผลงานศิลปะ ซึ่งในตัวผลงานศิลปะนั้น จะต้องสื่อถึงสิ่งที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างชัดเจน
- 6) *การประเมินผล* กำหนดการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยเน้นการฝึกการใช้สายตาในการรับรู้ (ในระดับผู้เรียนช่วงอายุ 7 – 9 ปี) ซึ่งในรูปแบบการสอนจะประกอบไปด้วย การปฏิบัติหลังจากผ่านกระบวนการวิจารณ์ซึ่งจะต้องกำหนดเกณฑ์ตามความเหมาะสมกับกิจกรรม

3. จัดทำเอกสารประกอบรูปแบบการสอนศิลปศึกษา เป็นการเตรียมเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นคำอธิบายรูปแบบการสอนที่สร้างขึ้น เอกสารประกอบรูปแบบการสอน ได้แก่

- 3.1) แผนการเรียนรู้ เป็นเอกสารจัดทำขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับการสอนทั้งหมด เพื่อให้ครูที่ใช้รูปแบบการสอนได้ทราบถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบ โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้มีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วนสอดคล้องตามหลักการของรูปแบบการสอน ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และการวัดประเมินผล

ในการจัดทำแผนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 3.1.1) พิจารณาหลักการ องค์ประกอบของรูปแบบการสอน เพื่อนำมาสร้างแผนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสม
 - 3.1.2) ศึกษาการเรียนรู้การสอนศิลปะวิจารณ์ ตามแนวทฤษฎีของยีน เอ มิทเลอร์ เพื่อนำมา กำหนดเป็นกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.1.3) เรียงลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องของทฤษฎี การวิจารณ์ของ ยีน เอ มิทเลอร์ พัฒนาการ และการรับรู้ทางด้านศิลปะในเด็กนักเรียน ช่วงอายุ 7 -9 ปี เป็นสำคัญ
 - 3.1.4) เขียนแผนการเรียนรู้ และตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมให้ได้แผนการสอน ที่สมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หลักการ องค์ประกอบของรูปแบบการสอน แผนการสอนที่จัดทำขึ้น จำนวน 13 แผนการเรียนรู้ แผนละ 50 นาที ในสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ในระดับประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 1 ในแผนการสอนเน้น กระบวนการเรียนการสอนศิลปะศึกษา โดยวิธีวิจารณ์ตามแนวทฤษฎีของยีน เอ มิทเลอร์ ซึ่งกำหนดรายละเอียดขั้นตอนการเรียนรู้
4. วิเคราะห์ และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนศิลปะศึกษา โดยนำแผนการเรียนรู้ ศิลปะศึกษา ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์ ตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ความเข้าใจในการรับรู้ทางด้านศิลปะในเด็ก การเรียนการสอน และ หลักสูตรการสอนกลุ่มสาระทัศนศิลป์ สาระศิลปะ ประกอบด้วย
- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตจारी
อาจารย์พิเศษ ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 4) อาจารย์วิรัตน์ คุ่มคำ
อาจารย์ประจำหมวดวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวัดสี่สุก สังกัดกรุงเทพมหานคร
 - 5) อาจารย์ อังรงค์ศักดิ์ อังรงค์เลิศฤทธิ์
นักวิชาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- ปรับปรุงแก้ไข นำข้อมูลจากการวิเคราะห์ ตรวจสอบคุณภาพของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มาสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำมาพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการสอนศิลปะศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์คุณภาพรูปแบบการสอนศิลปศึกษา ผู้วิจัยนำแผนการเรียนรู้พร้อมสื่อการเรียนรู้ และแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยไปส่งและรับคืนเครื่องมือในการวิจัยด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา 2) กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวิจารณ์ 3) กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการรับรู้ตึก เป็นผู้ประเมินรูปแบบการสอนศิลปศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ทั้งหมด 15 ท่านมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ และวิเคราะห์เชิงบรรยาย สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. หาค่าร้อยละ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

(ประคอง กรรณสูตร, 2528)

6. การสรุปผลข้อมูล และการอภิปรายผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปผลโดยนำเสนอในรูปแบบของตาราง ประกอบความเรียง การบรรยาย การอภิปราย พร้อมข้อเสนอแนะ และในขั้นของการสรุป